

Agnieszka Krajewska

Na lekcji języka obcego – 1001 pomysłów praktyka

W swojej pracy spotykam wiele dzieci, uczniów, studentów, osoby dorosłe – każda z nich ma inny styl uczenia się, inne oczekiwania, inny bagaż doświadczeń i inne problemy... Nie każdy chce lub potrafi o swoich problemach mówić. Niektórzy nie są świadomi, że ich trudności z uczeniem się mogą wynikać z dysleksji. Staram się poznać moich uczniów i dowiedzieć się o ich trudnościach, aby każdego, w szczególności najmłodszych, nauczać zgodnie z indywidualnymi potrzebami. Jednym z symptomów cechujących dzieci z dysleksją jest deficyt koncentracji uwagi: dzieci łatwo ulegają rozproszeniu przez otaczające je dźwięki i obrazy oraz szybko się nudzą pracą z podręcznikiem i zeszytem (Szóstak 2009). Na etapie wczesnoszkolnym symptom ten, choć rzeczywiście w różnym stopniu, dotyczy większości uczniów, którzy nudzą się zbyt długą pracą z podręcznikiem, wykonywaniem tego samego zadania, nawet ciekawego, i łatwo rozpraszają się innymi bodźcami (próba znalezienia przez nauczyciela ścieżki na odtwarzaczu, pisanie na tablicy, uwaga kolegi itp.). Dlatego warto zadbać o podstawowe potrzeby uczniów, dobrze zorganizować proces nauczania, wykorzystać wszystkie zmysły, a do tego zaproponować uczniom i rodzicom kilka metod, które ułatwią im przyswajanie materiału, organizowanie procesu uczenia się czy powtarzania.

Najważniejsze aspekty pracy:

- dobra organizacja miejsca pracy i procesu nauczania,
- wykorzystanie ruchu i nauczanie wielozmysłowe.

Organizacja przestrzeni klasy i przebiegu lekcji

■ Podręczniki

Wiadomo, że dobrze zorganizowany i przejrzysty przebieg lekcji pozwala na lepszą koncentrację. Każda lekcja powinna mieć jasny cel lub cele, z którymi zapoznajemy również uczniów. Na początku roku szkolnego nawet z najmłodszymi oglądamy podręcznik rozdział po rozdziale (jeśli jest to możliwe, również z rodzicami). Zwracamy uwagę, jak oznakowane są różne zadania (symbol CD, otówka itp), gdzie znajduje się słowniczek i materiały dodatkowe. Ciekawym ćwiczeniem, które pozwala co pewien czas powtórzyć te wiadomości, jest polecenie: znajdź w książce. Poniżej przykład do książki English Adventure 3, który zarazem pozwala powtórzyć liczebniki:

Nauczyciel: Where is the green-yellow teapot?

Uczeń: Page..... (13)

Inne pytania nauczyciela:

Where is the racoon?

Where is the tornado?

Where is the BIG shark?

Where is the world?

Nauczyciel: What is on the page 72–73?

Uczeń: picture dictionary

Inne pytania nauczyciela:

What is on the page 69? (the pictures of London)

What is on the page 67? (weather poster)

What is on the page 2? (the alphabet)

W wypadku, gdy okładki książki i ćwiczeń mają różny kolor, można posługiwać się nazwą *The blue book* czy *The yellow book*, zamiast używać trudnych terminów typu *student's book* czy *workbook*. Choć z drugiej strony warto wprowadzić ćwiczenie słuchowe, polegające na podniesieniu odpowiedniej rzeczy: *student's book*, *workbook* albo *exercise book*. Wszystkie instrukcje muszą być krótkie i jasne. Do kolorów okładek dopasujemy kolorową kredę, na przykład do zapisania zadania domowego. Innym sposobem na zapamiętanie zadania domowego jest wykorzystanie kolorowych, samoprzylepnych karteczek do zaznaczania strony w książce, na której znajduje się ćwiczenie do wykonania lub tekst do przeczytania.

■ Tablica

Warto wprowadzić i konsekwentnie przestrzegać zasady, że temat lekcji pojawia się w konkretnym miejscu tablicy, zapisany jest innym kolorem i zostaje tam do końca lekcji. Zadanie domowe, które należy podać i dokładnie omówić, co w praktyce często oznacza wykonanie jednego czy dwóch przykładów, również warto zapisywać wybranym kolorem w stałym miejscu tablicy. Stukaniem w tablicę czy dzwoneczkiem można przykuć uwagę słuchowców, zanim zapiszemy ważne informacje dotyczące zadania. Można też puścić ustalony kawałek piosenki czy melodii, który będzie sygnałem, że nauczyciel podaje zadanie domowe. Jeśli to możliwe, można stworzyć osobną tablicę do zapisywania zadań domowych, a w klasach wspomaganych platformami e-learningowymi, osobną zakładkę z zadaniem domowym.

Wydając polecenia, warto skorzystać z zasady poprawnej instrukcji opisanej przez M. Grinder'a (1993) w książce ENVoY i wielu poradnikach metodycznych. Każda z tych metod wymaga jednak od nauczyciela konsekwencji w jej wdrażaniu. Prosząc uczniów o otwarcie książki na konkretnej stronie (sygnał słuchowy),

warto ją pokazać (sygnał wzrokowy) i wzmocnić komunikatem niewerbalnym – zapisać stronę na tablicy, często konkretnym kolorem i w odpowiednim miejscu tablicy. Ja wykorzystuję do tego prawy górny róg tablicy, a po zapisie stoję tam chwilę i w momencie pytań nie denerwuję się, nie odpowiadam, tylko wskazuję stronę na tablicy i w książce. Uczniowie często najpierw zwracają się o pomoc do kolegi z ławki, potem dopiero podnoszą głowę. W przypadku, gdy jeden uczeń otworzył książkę na złej stronie, lepiej cicho podejść do niego i znaleźć dobrą stronę niż upominać go na forum, co rozprasza całą klasę. Zachęćmy uczniów do odpowiedzi na kilka prostych pytań: *Can you see a dog? What colour is it?*, a potem do wspólnego omówienia ćwiczenia – zamiast przystępować od razu do pisania. Pozwoli to uczniom uniknąć błędów, ale też lepiej zapamiętać stronę, na której pracowali w klasie (więcej bodźców ułatwi zapamiętanie). Tak samo postępujemy z zadaniem domowym.

Kolorowa kreda przykuwa uwagę uczniów, a duża tablica pozwala na wykonanie naprawdę dużych obrazków obszernymi ruchami rąk. W młodszych klasach często wykorzystuję arkusze szarego papieru, stare kalendarze czy plakaty, aby dać możliwość malowania i pisania na dużym formacie. Relaksuje się przy tym ręce, a w grupach przedszkolnych nawet stopy.

Pisanie na tablicy bywa bardzo stresujące, pozwalam więc uczniom zabrać ze sobą miękką piłeczkę czy maskotkę, aby mogły ją ścisnąć w drugiej ręce. Dzieci mają trudności z porównywaniem zapisu w książce z tym na tablicy, nie warto ich też wtedy dodatkowo stresować ciągłymi poprawkami i zmywaniem, wystarczy, że zachęcimy całą klasę do wspólnego literowania wyrazu, który ma być zapisany, możemy też podpowiadać litery w momencie zawahania ucznia. Kolorowa kreda przydaje się też do zaznaczania problematycznych części wyrazów:

horrible, difficult,

hour, castle

(żółta, mało widoczna pomaga zapamiętać, że danej litery się nie wymawia). Zauważyłam, że grupa lepiej pamięta raz użyte kolory niż ja, i domaga się konsekwentnego ich używania.

Co pewien czas burzę też liniowy zapis na tablicy i wpisuję pionowo połączone ze sobą wyrazy (tzw. wąż), a uczniowie odnajdują składowe wyrazy (tematycznie dopasowane do materiału lekcji) i wpisują je poziomo jak w krzyżówkę, albo na odwrót: ja piszę poziomo, a uczniowie pionowo. Wpisanie wyrazów bez odstępów zabiera nauczycielowi chwilkę, a uczniom daje możliwość poćwiczenia pisowni. Takie ćwiczenie jest wspaniałym pomysłem na rozpoczęcie zajęć. Jest to również dobre zadanie domowe. Pamiętajmy jednak, aby nie prosić uczniów o przepisanie takiego tasiemca do zeszytu, ale samych wyrazów, które z niego powstały.

lionsnakerhinofrog

l	s	rhino
i	n	
o	a	frog
n	k	
	e	

Zapis na tablicy i w zeszycie może też od razu podpowiadać znaczenie wyrazów (piktogramy):

■ Zeszyt

Zachęcam swoich najmłodszych uczniów do kupienia cienkiego, ale dużego zeszytu (formatu A4), do którego o wiele łatwiej przepisać dokładnie to, co jest na tablicy. Uczniowie mogą pisać większymi literami, by łatwiej mogli odróżnić „o” od „a”, mogą też rysować większe rysunki i zmieścić notatkę z jednej lekcji na dwóch stronach obok siebie. Każda lekcja to nowa strona, co pozwala łatwiej znaleźć kolejne jednostki.

Zadanie domowe wpisywane jest na przykład na marginesie albo na dole strony umówionym kolorem (w wypadku formatu A4 jest na to miejsce). Uczniowie mogą przepisać je w każdym czasie i łatwiej jest im znaleźć je w całości notatek. Starszych uczniów, którzy przygotowują dłuższe wypowiedzi piśmienne, proszę, aby drukowali je na kremowym papierze albo dobierali odpowiedni kolor czcionki. Czasami granatowy tekst na białym papierze jest łatwiejszy do czytania. Studenci wybierają też rodzaj czcionki

(Comic Sans uważany jest za najbardziej przyjazny ze względu na kształt liter). Nie należy pozwalać uczniom pisać zbyt ozdobnymi czcionkami (chyba, że prosimy o przygotowanie zaproszenia) i stanowczo ograniczać niepotrzebne ozdoby czy wyróżnienia.

■ Piórniki

Dobrze zorganizowany piórnik również pomaga w procesie uczenia się. Zachęcam dzieci i rodziców, aby na lekcji języka angielskiego w młodszych grupach zamiast piórników, które zajmują pół ławki, dzieci miały kubeczki albo tzw. języki, w których każda kredka jest osobno i jest widoczna. Jest to bardzo ważne w trakcie zadań słuchowych, gdy trzeba „ustyszeć kolor” i szybko znaleźć odpowiednią kredkę. Otwieranie piórnika i poszukiwanie kredki rozprasza ucznia i prowadzi do „zgubienia się” w słuchanym tekście. Dodatkowe przybory (klej, nożyczki itp.) mogą pozostać w piórniku. Zachęcam uczniów do trzymania w ręce małej, miękkiej piłeczki lub innego przedmiotu, który działa odprężająco w trakcie śpiewania, odpowiedzi ustnych czy pisania na tablicy.

■ Klasa

Jeśli dana grupa ma zawsze lekcję w tej samej klasie, możemy również w specjalny sposób zorganizować przestrzeń, na przykład podzielić klasę na część do pracy w ławkach (tam zostawiamy podręczniki, zeszyty i przybory) i na część do pracy na stojąco (raczej nie przy oknie), gdzie znajdują się dywan lub koc, magnetofon, tablica na plakaty, prace uczniów i obrazki oraz pacynki do opowiadania historyjek.

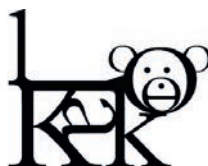
■ Komputer

Internet to bogactwo interaktywnych ćwiczeń, warto poszukać tych sprawdzonych przez innych nauczycieli czy rodziców, poniżej tylko kilka propozycji przetestowanych przeze mnie i moich uczniów:

- <http://www.bemboszo.com/Bembo.swf>

Strona z alfabetem – po kliknięciu litery pojawia się

nazwa zwierzaka i z liter powstaje obrazek tego zwierzaka (dużo kolorów i ruchu).

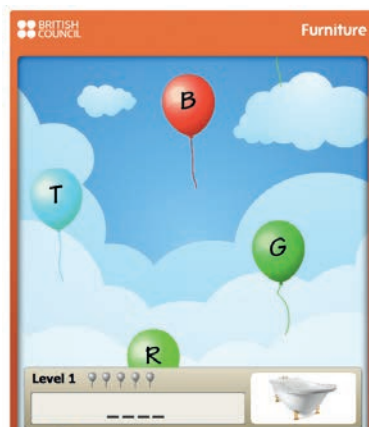
- <http://www.poissonrouge.com/abc/>

Strona z alfabetem – po kliknięciu litery jest czytany wyraz, który zaczyna się na tę literę, pojawia się obrazek, a potem krótka prezentacja tematyczna z zadaniem do wykonania.

- <http://learnenglishkids.britishcouncil.org/>

Strona zawiera między innymi zestaw gier do ćwiczenia pisania. Baloniki z literami w środku, na dole pojawia się obrazek, na przykład wanna i kreski, jak w popularnym wisielcu. Zadaniem dzieci jest zestrześć odpowiednie baloniki, aby utożyć wyraz.

- http://www.youtube.com/watch?v=hx8i-Wq_jtc&feature=related

Przymyki w wesoły sposób ćwiczy piosenka *In on under*, którą śpiewali nawet gimnazjaliści. Oprócz wesołych słów (rymowanki), wesołe obrazki przedstawiające słowa piosenki są widoczne na dole ekranu. Starsi uczniowie najpierw uzupełniali przygotowany przeze mnie tekst (łączyli rymujące się części tekstu), a potem słuchali piosenki i wstawiali przymyki:

1. Where's the mouse? ..... the house
Where's the cat? ..... the hat
Where's the fish? ..... the dish
Where are you? ..... the classroom
2. Where's the bear? ..... the chair
Where's the snake? ..... the cake
Where's the guitar? ..... the car
Where are you? ..... the chair too

Zmysły i ruch

Im więcej ścieżek, jakimi informacja dociera do odbiorcy, tym łatwiej będzie ją zapamiętać, nawet jeśli uczeń ma trudności z percepcją wzrokową czy słuchową. Przykłady ćwiczeń opisane zostały przeze mnie w artykule „Nauczanie wielozmysłowe – stara metoda w nowoczesnej szkole?” (red. D. Sikora-Banasik 2009). Ruch to istotny element w procesie nauczania i uczenia się, dlatego warto wplatać ćwiczenia ruchowe w lekcje języka angielskiego, aby odprężyć

mięśnie, dać upust energii i pozwolić uczniom zrelaksować się po długim pisaniu czy monotonna ćwiczeniach. Ruch pozwala również na wykorzystanie zmysłów i lepsze poznanie otoczenia. Oczywiście, że można na tablicy namalować schody ze strzałką do góry *upstairs*, ale warto wzmocnić przekaz i raz naprawdę zejść z grupą na dół i wejść po schodach, wymawiając przy tym odpowiednie komendy (*upstairs, downstairs*). Przy okazji można schody policzyć po angielsku, starsze dzieci poprosić o wchodzenie co drugi schodek i liczenie po dwa (2, 4, 6), a przy schodzeniu po jednym, ale od końca (11, 10, 9). Otwarcie drzwi przez 30 uczniów, aby przećwiczyć *open* i *close* jest niewątpliwie czasochłonne, ale złożenie kartki na pół i namalowanie klamki pozwala już na odpowiedni ruch ręki i ćwiczenie *open/close*.

Wierszyki

Rymowanki na początek czy koniec lekcji dają możliwość powtórzenia zwrotów, sprawnego rozpoczęcia czy zakończenia lekcji według ustalonego schematu (klasowe rytuały):

Look at the board, close the book, close the pencil case, close your bag, stand up, say goodbye, open the door, see you, bye!

Stand up, close the book, clap your hands, stamp your feet, open the door, turn around, wave your hand, say goodbye!

Gimnastyka

Wprowadzenie ćwiczeń ruchowych nie musi oznaczać utraty cennego czasu lekcji, jak często uważają nauczyciele. Przeplatanie różnorodnych ćwiczeń i miejsc pracy może na początku kojarzyć się z chaosem wstawania i siadania na dywanie, daje jednak uczniom możliwość odprężenia się i odświeżenia umysłu. Oprócz ćwiczeń relaksacyjnych i gimnastyki mózgu można zawsze dopasować rodzaj ćwiczeń do przerabianego materiału:

- Części ciała

Znana jest wszystkim piosenka *Head and shoul-*

ders – pozwólmy dzieciom wymyśleć swoją, nawet najbardziej zwiariowaną wersję. Zaproponujemy wspólną gimnastykę po angielsku: *stand on your left leg, touch your left ear with your right hand...* lub skorzystajmy z gier: *Simon says, Teddy Bear touch your...* Świetnym ćwiczeniem, dostarczającym wielu emocji i dającym różnorodne możliwości wykorzystania jest odrysowywanie całego ciała na arkuszu szarego papieru.

- Wielkie sprzątanie domu

Dla poprawnej wymowy cenne są ćwiczenia języka – dotyka górnych zębów (sufit), myje okno po lewej stronie (wystawiamy język w lewo najdalej jak możemy) itp. Zapamiętywanie przyimków możemy wesprzeć ruchami rąk: *on* (ręka na głowie), *in* (udajemy, że wkładamy palec do buzi), *under* (dłoń pod brodą), *between* (obie ręce na boki) itp. Dłońmi i ciałem opisujemy dom: *four walls* (rękoma „malujemy” cztery ściany), *one roof* (ręce pokazują dach nad głową), *one door, two windows* (udajemy, że wchodzimy do domu, otwieramy okna i wychylamy się w dwie strony) itp.

- Powtórka

Rozwieszamy obrazki, napisy, zdania na przestrzeni całej klasy, uczniowie w grupach wykonują polecenia: przynoszą odpowiednie karteczki, podchodzą do odpowiedniego obrazka, opowiadają historię, chodząc od obrazka do obrazka, wykonują odpowiednie czynności przy odpowiednim obrazku, kartce, przeprowadzają wywiady, w trakcie których zawsze zachęcamy uczniów, aby wstali i podeszli do osób siedzących w innych ławkach. W zajęciach powtórkowych sprawdza się gra memory czy snap z małymi obrazkami, można w nie grać w parach w ławce albo z wykorzystaniem flashcards na podłodze lub tablicy w mniejszych grupach uczniów.

- Zwierzęta

Wstajemy i wielkimi ruchami myjemy słonia (*elephant's head, elephant's right ear*), żyrafę, węża itp. Ćwiczymy wymowę: głaskamy kota i wymawiamy dłu-

gie „a”: *cat*; otwieramy drzwi i wymawiamy długie „o”: *door*; wymawiamy słowa poznane na lekcji czy słowa piosenki powoli jak żółwie, szybko jak żabka; chodzimy jak żółw, pingwin, skaczemy jak żaba: *you're a small frog, you're a slow tortoise*.

- Present Continuous

Praca w parach: jeden uczeń pokazuje czynności, drugi je wymawia lub zapisuje; nauczyciel mówi, jaka jest pogoda za oknem, a uczniowie opisują, co na siebie wkładają, wykonując przy tym odpowiednie ruchy: *It's cold and rainy, I'm putting on my raincoat, my wellies* itp.

- Alfabet

Lepienie z plasteliny literek i układanie z literek wyrazów pozwala na ćwiczenie motoryki małej, odpręża, a dodatkowo ćwiczy ortografię:

Zachęcamy również dzieci do podpowiadania nam pomysłów na ćwiczenia, zwiariowanych rymów czy sposobów na zapamiętanie trudnej pisowni. Słuchajmy ich rad i komentarzy. Dla celów edukacji wykorzystujemy naturalną ciekawość dzieci i potrzebę ruchu. Możliwości uatrakcyjnienia lekcji tak, aby każdy uczeń nauczył się języka obcego, bez względu na preferowany styl uczenia się czy posiadane trudności, jest wiele. Oprócz technicznego stanu naszych klas – ograniczeniem jest jedynie nasza fantazja. ■